

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 2ας Ιουνίου 1994 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-401/92 και C-402/92,

που έχουν ως αντικείμενο δύο αιτήσεις του Gerechtshof te 's-Hertogenbosch, τμήμα οικονομικών υποθέσεων (Κάτω Χώρες), προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με τις οποίες ζητείται, στο πλαίσιο των ποινικών δικών που εκκρεμούν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά

Tankstation 't Heukske vof

και

J. B. E. Boermans,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 3, στοιχείο στ', καθώς και των άρθρων 5, 30 έως 36 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους G. F. Mancini, πρόεδρο τμήματος, M. Díez de Velasco (εισηγητή), K. N. Κακούρη, F. A. Schockweiler και P. J. G. Kapteyn, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

γενικός εισαγγελέας: W. Van Gerven
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- οι κατηγορούμενοι, εκπροσωπούμενοι από τον Van Empel, δικηγόρο Άμστερνταμ,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους E. Röder, Ministerialrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας, και C. -D. Quassowski, Regie-rungsdirektor του ίδιου Υπουργείου,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Bos, νομικό σύμ-βουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον J. E. Collins, assistant Treasury Solicitor,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον B. Drijber, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του εκπροσώπου των Tankstation 't Heukske και J. B. E. Boermans, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπού-μενης από τον J. W. de Zwaan, βοηθό νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτε-ρικών, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από τον J. E. Collins, επικουρούμενο από τον N. Paines, barrister, και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατά τη συνεδρίαση της 27ης Ιανουαρίου 1994,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 16ης Μαρτίου 1994,

εκδίδει την ακόλου

Απόφαση

1 Με αποφάσεις της 12ης Νοεμβρίου 1992, που περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 27 Νοεμβρίου του ίδιου έτους, το *Gerechtshof te 's-Hertogenbosch* (τμήμα οικονομικών υποθέσεων) υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 30 έως 36 καθώς και του άρθρου 86, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ', και 5 της Συνθήκης, προκειμένου να κρίνει αν συμβιβάζεται με τις διατάξεις αυτές η ολλανδική ρύθμιση περί των ωρών κατά τις οποίες τα πρατήρια βενζίνης παραμένουν κλειστά.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο δύο ποινικών διαδικασιών που εκκρεμούν ενώπιον του *Gerechtshof* κατά, αντιστοίχως, του *Tankstation 't Heukske* και του *J. B. E. Boermans*, όσον αφορά την τήρηση των διατάξεων περί των ωρών κατά τις οποίες τα καταστήματα παραμένουν κλειστά.

3 Το άρθρο 3 του *Winkelsluitingswet* του 1976 (στο εξής: νόμος περί των ωρών κατά τις οποίες τα καταστήματα παραμένουν κλειστά) προβλέπει μέγιστο αριθμό ωρών λειτουργίας καθώς και υποχρεωτικές περιόδους απαγορεύσεως της λειτουργίας. Δυνάμει του άρθρου 11 αυτού του νόμου, μπορεί να χορηγηθεί εξαίρεση από την εν λόγω απαγόρευση με κανονιστική απόφαση. Εφαρμογή της δυνατότητας αυτής έγινε με απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1977, με την οποία διευκρινίστηκαν τα σημεία πώλησεως που επιτρέπεται να λειτουργούν εκτός του γενικού ωραρίου της απαγορεύσεως λειτουργίας. Το άρθρο 3 της αποφάσεως αυτής προβλέπει επίσης υπό προϋποθέσεις εξαίρεση για τα πρατήρια βενζίνης.

4 Η τελευταία αυτή διάταξη τροποποιήθηκε με απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 1988 με την οποία διευκρινίζεται ότι οι προβλεπόμενες από τον νόμο απαγορεύσεις δεν ισχύουν ως προς τα καταστήματα πρατηρίων βενζίνης που

βρίσκονται εκτός κατοικημένων περιοχών κατά μήκος αυτοκινητοδρόμου ή οδού ταχείας κυκλοφορίας, όταν στο κατάστημα αυτό διατίθενται προς πώληση αποκλειστικώς καύσιμα και προϊόντα λιπάνσεως για οχήματα ή σκάφη, προϊόντα για τη χρήση, τον καθαρισμό ή τις άμεσες επισκευές οχημάτων ή σκαφών, καθώς και των εξαρτημάτων τους, είδη ατομικής καθαριότητας, τρόφιμα άμεσης καταναλώσεως, παγωτά, μη οينوπνευματώδη ποτά, καπνός, είδη καπνιστού, καθόσον καταναλώνονται συνήθως κατά τη διαδρομή.

- 5 Δυνάμει αυτών των διατάξεων, τα πρατήρια βενζίνης που βρίσκονται κατά μήκος αυτοκινητοδρόμου ή οδού ταχείας κυκλοφορίας και εκτός κατοικημένης περιοχής, καθώς και τα καταστήματα που συνδέονται με αυτά τα πρατήρια μπορούν να είναι ανοιχτά ημέρα και νύχτα και να διαθέτουν προς πώληση ορισμένα είδη που έχουν σχέση με το ταξίδι, όπως τη βενζίνη και τα είδη καπνιστού. Αντιθέτως, ως προς τα άσχετα με το ταξίδι προϊόντα, εξακολουθεί να ισχύει η γενική ρύθμιση, δηλαδή ότι τα προϊόντα αυτά μπορούν να πωλούνται μόνο στο πλαίσιο των ωρών νόμιμης λειτουργίας, οι οποίες πρέπει να αναγράφονται σε κάθε είσοδο των καταστημάτων για το κοινό. Εκτός των ωρών νόμιμης λειτουργίας, τα προϊόντα που δεν έχουν σχέση με το ταξίδι πρέπει να φυλάσσονται εντός κλειστού ερμαρίου.
- 6 Το άρθρο 3, παράγραφος 2, της αποφάσεως της 6ης Δεκεμβρίου 1977, που επίσης τροποποιήθηκε με την απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 1988, προβλέπει αντίστοιχη εξαίρεση για όλα τα άλλα πρατήρια βενζίνης με την επιφύλαξη ότι ο καπνός και τα είδη καπνιστού πωλούνται εντός των πρατηρίων αυτών εκτός των κανονικών ωρών λειτουργίας μόνο μέσω μηχανημάτων αυτόματης διανομής.
- 7 Ορισμένες ποινικές διαδικασίες κινήθηκαν λόγω του ότι, κατά παράβαση της ισχύουσας εθνικής νομοθεσίας, δύο καταστήματα που περιλαμβάνονται στα πρατήρια βενζίνης των 't Heukske και Boermans παρέμεναν ανοιχτά για το κοινό χωρίς να αναγράφεται σε κάθε είσοδο των καταστημάτων αυτών η επιβαλλόμενη από τον νόμο ειδοποίηση περί ωρών λειτουργίας. Οι αρμόδιες αρχές διαπίστωσαν επιπλέον ότι ορισμένος αριθμός προϊόντων που δεν έχουν σχέση με την οδική κυκλοφορία διετίθεντο προς πώληση χωρίς να είναι τοποθετημένα εντός ερμαρίων που να μπορούν να είναι κλειστά. Επιπλέον, σε ένα από τα δύο καταστήματα διαπιστώθηκε ότι είδη καπνού δεν πωλούνταν μέσω μηχανήματος αυτόματης διανομής.

8 Οι 't Heukske και Boermans καταδικάστηκαν με τις αποφάσεις της 6ης Νοεμβρίου 1991 και 9ης Μαρτίου 1992 του Economische Politiechter του Roermond και του Maastricht αντιστοίχως. Οι καταδικασθέντες εφεσίβαλαν την απόφαση αυτή ενώπιον του Gerechtshof και, στο πλαίσιο της κατ' έφεση διαδικασίας, προέβαλαν ιδίως ότι η εθνική νομοθεσία περί των ωρών κατά τις οποίες τα καταστήματα παραμένουν κλειστά αντέβαινε προς το κοινοτικό δίκαιο. Το Gerechtshof αποφάσισε τότε να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Αντιτίθενται οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΟΚ, μεταξύ των οποίων τα άρθρα 30 έως 36 καθώς και το άρθρο 86 σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ', και 5, στο να στηρίζονται σε μια καθ' εαυτή θεμιτή ρύθμιση περί των ωρών κατά τις οποίες παραμένουν υποχρεωτικώς κλειστά τα καταστήματα, όπως προβλέπεται στο Nederlandse Winkelsluitingswet του 1976, εκτελεστικές διατάξεις, όπως οι προβλεπόμενες στην (τροποποιηθείσα) εκτελεστική απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1977, κατά τις οποίες επιτρέπεται στους εκμεταλλευομένους, μεταξύ άλλων, πρατήρια βενζίνης, καταστήματα εντός σιδηροδρομικών σταθμών και αεροδρομίων, καταστήματα εντός νοσοκομείων και μουσείων να διαθέτουν προς πώληση και να πωλούν είδη καπνιστού, ποτά, εφημερίδες, κασέτες μουσικής και τρόφιμα, ενώ άλλα, μεταξύ των οποίων ειδικά καταστήματα, έχουν προφανώς περισσότερο περιορισμένη δυνατότητα να παραμένουν ανοικτά;
- 2) Έχουν την έννοια οι προαναφερθείσες ή και άλλες διατάξεις της Συνθήκης ΕΟΚ ότι αντιτίθενται στην επιβολή ποινών σ' αυτούς που εκμεταλλεύονται πρατήρια βενζίνης κατά μήκος δημοσίας οδού βάσει του προαναφερθέντος Winkelsluitingswet και της προαναφερθείσας εκτελεστικής αποφάσεως, καθόσον έχουν θεσπιστεί βάσει αυτών κανόνες για τα καταστήματα που βρίσκονται σε σταθμούς βενζίνης, όταν οι κανόνες αυτοί:
- α) δεν ασκούν επίδραση στις ώρες λειτουργίας των πρατηρίων βενζίνης και αφορούν απλώς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες και τις περιόδους κατά τις οποίες ορισμένα εμπορεύματα μπορούν να πωλούνται εντός αυτών των πρατηρίων βενζίνης.

β) κάνουν διάκριση μεταξύ πρατηρίων βενζίνης που βρίσκονται στις εθνικές οδούς και πρατηρίων βενζίνης που βρίσκονται στις άλλες δημόσιες οδούς, υπό την έννοια ότι η πρώτη κατηγορία έχει μεγαλύτερη ευχέρεια να πωλεί καπνό και προϊόντα καπνού απ' ό, τι η δεύτερη κατηγορία;

3) Έχει σημασία για την απάντηση στο ερώτημα 2, σκέλος α' και/ή β', αν μεταξύ των δύο κατηγοριών πρατηρίων βενζίνης, μεταξύ των οποίων γίνεται διάκριση στο ερώτημα β', υφίσταται διαφορά ως προς τη συμβολή για τον σχηματισμό συνήθους εισοδήματος που προέρχεται αντιστοίχως από καύσιμα για κινητήρες και από άλλα προϊόντα, υπό την έννοια ότι η πρώτη κατηγορία εξαρτάται (ουσιωδώς) λιγότερο ως προς τον σχηματισμό του εισοδήματος αυτού από την πώληση άλλων προϊόντων πλην καυσίμων για κινητήρες απ' ό, τι η δεύτερη κατηγορία;

4) Έχει σημασία για την απάντηση στα ερωτήματα 2, σκέλος α', περίπτωση β', και 3, το αν βάσει κρατικής ρυθμίσεως, ενδεχομένως με την παρεμβολή μιας επιτροπής εκπροσώπων εταιριών πετρελαίου, η παροχή αδειών για πρατήρια βενζίνης που βρίσκονται στις εθνικές οδούς πραγματοποιήθηκε κατά τρόπο που δίνει προτεραιότητα σε εταιρίες πετρελαίου κατέχουσες σχετικά μεγάλο μερίδιο αγοράς;»

9 Τα υποβληθέντα από το εθνικό δικαστήριο ερωτήματα θέτουν κατ' ουσίαν το ζήτημα αν το άρθρο 30 της Συνθήκης αντιτίθεται σε ρύθμιση που προβλέπει υποχρεωτικώς απαγόρευση λειτουργίας των καταστημάτων καθώς και αν το άρθρο 86, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ', και 5 της Συνθήκης, αντιτίθεται σε μια τέτοια ρύθμιση, η οποία κάνει διάκριση μεταξύ διαφόρων κατηγοριών επιχειρηματιών, θεωρούμενη σε συνάρτηση με εθνικές διατάξεις περί χορηγήσεως αδειών για τα πρατήρια βενζίνης.

Επί του άρθρου 30 της Συνθήκης

- 10 Πρέπει εκ προοιμίου να υπομνησθεί ότι κατά το άρθρο 30 της Συνθήκης απαγορεύονται μεταξύ κρατών μελών οι ποσοτικοί περιορισμοί επί των εισαγωγών, καθώς και κάθε μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος.
- 11 Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί καταρχάς ότι, κατά πάγια νομολογία, αποτελεί μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό κάθε μέτρο που είναι ικανό να εμποδίσει, άμεσα ή έμμεσα, πράγματι ή δυνάμει το ενδοκοινοτικό εμπόριο (απόφαση της 11ης Ιουλίου 1974, 8/74, Dassonville, Racc. 1974, σ. 837, σκέψη 5).
- 12 Πρέπει ομοίως να υπομνησθεί ότι δεν μπορεί να εμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, πράγματι ή δυνάμει, το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, κατά την έννοια της προαναφερθείσας αποφάσεως Dassonville, η εφαρμογή σε προϊόντα προερχόμενα από άλλα κράτη μέλη εθνικών διατάξεων που περιορίζουν ή απαγορεύουν ορισμένες μεθόδους πωλήσεως, εφόσον οι διατάξεις αυτές ισχύουν για όλους τους οικείους επιχειρηματίες που ασκούν τις δραστηριότητές τους στο εθνικό έδαφος και εφόσον αφορούν κατά τον ίδιο τρόπο, τόσο νομικώς όσο και πραγματικώς, την εμπορία των εγχωρίων προϊόντων και των προϊόντων που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη. Πράγματι, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτές, η εφαρμογή ρυθμίσεων αυτού του είδους ως προς την πώληση των προϊόντων που προέρχονται από άλλο κράτος μέλος και ανταποκρίνονται στους κανόνες που έχει θεσπίσει αυτό το κράτος δεν μπορεί να εμποδίσει τη διάθεσή τους στην αγορά ή να την καταστήσει περισσότερο δυσχερή από ό, τι των εγχωρίων προϊόντων. Οι ρυθμίσεις αυτές διαφεύγουν επομένως του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης (βλ. την απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1993, C-267/91 και C-268/91, Keck και Mithouard, Συλλογή 1993, σ. I-6097, σκέψεις 16 και 17).
- 13 Προκειμένου περί ρυθμίσεως όπως η επίμαχη που αφορά τις περιστάσεις υπό τις οποίες τα εμπορεύματα μπορούν να πωλούνται στους καταναλωτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που διατυπώνονται στην ως άνω απόφαση.

- 14 Πράγματι, η ρύθμιση περί της οποίας πρόκειται ισχύει, χωρίς διάκριση ανάλογα με την καταγωγή των σχετικών προϊόντων, για όλους τους οικείους επιχειρηματίες και δεν θίγει την εμπορία των προϊόντων που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη κατά διαφορετικό τρόπο από ό, τι των εγχωρίων προϊόντων.
- 15 Κατά συνέπεια, στο εθνικό δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 30 της Συνθήκης έχει την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή επί εθνικής ρυθμίσεως περί των ωρών κατά τις οποίες τα καταστήματα παραμένουν κλειστά που ισχύει για όλους τους επιχειρηματίες που ασκούν δραστηριότητες επί του εθνικού εδάφους και αφορά κατά τον ίδιο τρόπο, τόσο νομικώς όσο και πραγματικώς, την εμπορία των εγχωρίων προϊόντων και την εμπορία των προϊόντων που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη.

Επί του άρθρου 86 σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ', και 5 της Συνθήκης

- 16 Πρέπει να τονιστεί συναφώς ότι αφ' εαυτών τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης αφορούν αποκλειστικά ενέργειες των επιχειρήσεων και δεν αναφέρονται στα νομοθετικής ή κανονιστικής φύσεως μέτρα των κρατών μελών. Ωστόσο, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι τα άρθρα 85 και 86, θεωρούμενα σε συνδυασμό με το άρθρο 5 της Συνθήκης, επιβάλλουν στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μη λαμβάνουν ούτε να διατηρούν σε ισχύ μέτρα, έστω και νομοθετικής ή κανονιστικής φύσεως, δυνάμενα να αίρουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των κανόνων ανταγωνισμού που εφαρμόζονται στις επιχειρήσεις. Δυνάμει της ίδιας νομολογίας, αυτό συμβαίνει ιδίως όταν ένα κράτος μέλος επιβάλλει ή ευνοεί συμπράξεις που αντιβαίνουν στο άρθρο 85 ή ενισχύει τα αποτελέσματα τέτοιων συμπράξεων ή αφαιρεί από τη δική του ρύθμιση τον κρατικό της χαρακτήρα, αναθέτοντας σε ιδιώτες επιχειρηματίες την ευθύνη να λαμβάνουν αποφάσεις περί παρεμβάσεως σε οικονομικά θέματα (βλ. την απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 1988, 267/86, Van Eycke, Συλλογή 1988, σ. 4769, σκέψη 16, και, τελευταία, την απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 1991, C-332/89, Marchandise κ. λπ., Συλλογή 1991, σ. I-1027, σκέψη 22).

- 17 Εν προκειμένω διαπιστώνεται ότι από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η επίμαχη ρύθμιση επιδιώκει την ενίσχυση των αποτελεσμάτων προϋφιστάμενης συμπράξεως. Εξάλλου, κανένα από τα στοιχεία της ρυθμίσεως αυτής δεν μπορεί να της αφαιρέσει τον κρατικό της χαρακτήρα.
- 18 Επομένως, στο *Gerechtshof te 's-Hertogenbosch* πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι διατάξεις του άρθρου 3, στοιχείο στ', σε συνδυασμό με τα άρθρα 5, 85 και 86 της Συνθήκης, δεν έχουν εφαρμογή σε μια τέτοια ρύθμιση.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 19 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική Κυβέρνηση, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόδισης που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε, με αποφάσεις της 12ης Νοεμβρίου 1992, το *Gerechtshof te 's-Hertogenbosch* (τμήμα οικονομικών υποθέσεων) αποφαίνεται:

- 1) Το άρθρο 30 της Συνθήκης έχει την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή επί εθνικής ρυθμίσεως περί των ωρών κατά τις οποίες τα καταστήματα παραμένουν**

κλειστά που ισχύει για όλους τους επιχειρηματίες που ασκούν δραστηριότητες επί του εθνικού εδάφους και αφορά κατά τον ίδιο τρόπο, τόσο νομικώς όσο και πραγματικώς, την εμπορία των εγχωρίων προϊόντων και την εμπορία των προϊόντων που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη.

- 2) Οι διατάξεις του άρθρου 3, στοιχείο στ', σε συνδυασμό με τα άρθρα 5, 85 και 86 της Συνθήκης, δεν έχουν εφαρμογή σε μια τέτοια ρύθμιση.**

Mancini

Díez de Velasco

Κακούρης

Schockweiler

Kapteyn

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 2 Ιουνίου 1994.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

R. Grass

G. F. Mancini